

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA IZOBRAŽEVANJE,
ZNANOST IN ŠPORT

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Projekt »Izzivi medkulturnega sobivanja«

Program dela za podporo pri načrtovanju in izvajanju vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok s priseljenko izkušnjo kot Dopolnitve Predloga programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja

september, 2021

V UVODU

V okviru projekta Izzivi medkulturnega sobivanja, ki ga izvajamo od leta 2016, smo pripravili Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (ISA institut, 2018) in ga avgusta 2018 predstavili in oddali Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport. Dokument je bil podlaga za sistemske ukrepe.

V šolskem letu 2019/2020 in 2020/2021 smo posebno pozornost namenili razvoju in širjenju dobrih praks vključevanja otrok priseljencev v predšolskem obdobju. V ta namen je bila imenovana strokovna skupina, ki je pripravila Program dela za podporo pri načrtovanju in izvajanju vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok s priseljsko izkušnjo (v nadaljevanju program). Program predlagamo kot Dopolnitve Predloga programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja (v nadaljevanju Dopolnitve predloga).

V šolskem letu 2020/2021 je bil program v procesu testne implementacije in evalvacije.

V nadaljevanju predstavljamo program kot Dopolnitve predloga, izvedbeni načrt testne izvedbe in evalvacije.

Program kot Dopolnitve predloga smo pripravili v okviru projekta Izzivi medkulturnega sobivanja, ki ga sofinancirata Republika Slovenija in Evropska unija iz Evropskega socialnega sklada.

PREGLED VSEBINE

1. NAMEN
2. DOPOLNITVE PREDLOGA KOT DODANA VREDNOST PREDLOGA PROGRAMA DELA Z OTROKI PRISELJENCI ZA PODROČJE PREDŠOLSKE VZGOJE
3. PODPORA PRI NAČRTOVANJU IN DELU Z OTROKI PRISELJENCI: VSEBINSKI SKLOPI IN DEJAVNOSTI
4. USPOSABLJANJE IN STROKOVNA PODPORA STROKOVNIM DELAVCEM
5. SPODBUJANJE PROFESIONALNE RASTI STROKOVNIH DELAVCEV
6. NAČRT TESTNE IZVEDBE IN EVALVACIJE
7. PREDLOG SISTEMSKIH SPREMEMB
8. VIRI IN LITERATURA

1. NAMEN

Namen priprave programa kot Dopolnitve predloga in izvedbenega načrta testne izvedbe in evalvacije je:

1. V izbranih vrtcih uvajati in spremljati izvajanje programa za podporo pri načrtovanju in delu z otroki priseljenci (vsebinskih sklopov in dejavnosti) za vključevanje otrok priseljencev in njihovih staršev, skrbeti za podporo zaposlenim, evalvirati implementacijo programa v prakso.
2. Spodbuditi h krepitvi večjezičnosti in medkulturnosti kot profesionalne rasti strokovnih delavcev.
3. Podpreti vrtce, vzgojiteljice in vzgojitelje, pomočnice in pomočnike vzgojiteljic/vzgojiteljev, šolske svetovalne delavke in delavce ter vodstva pri akcijskem raziskovanju- spremljanju, načrtovanju, organiziranju in izvajanju celovitega vključevanja in dela z otroki priseljenci in njihovimi starši.

Pojasnitev

S predlaganim Programom dela za podporo pri načrtovanju in izvajanju vzgoje in izobraževanja predšolskih otrok s priseljenko izkušnjo kot Dopolnitvah predloga programa dela z otroki priseljenci osredotočeno na predšolsko obdobje, želimo v projektu Izzivi medkulturnega sobivanja podpreti vrtce in njihove strokovne delavce in strokovne delavke, ki se pri svojem delu srečujejo z jezikovno in kulturno heterogenimi skupinami otrok in staršev. S posameznimi vsebinskimi sklopi, znotraj njih priporočenimi konkretnimi vsebinami in dejavnostmi ter načinom usposabljanja, usmerjamo k načrtni pripravi, izvedbi in vrednotenju lastne prakse. Želimo spodbuditi k razvoju znanj, veščin in vrednot, ki bi lahko pripomogle k sožitju in sodelovanju med različnimi kulturami. Strokovnim delavcem in strokovnim delavkam bi z organizacijo in možnostjo vključitve v usposabljanja krepili njihov profesionalni razvoj na področju večjezičnosti in medkulturnosti.

2. DOPOLNITVE PREDLOGA KOT DODANA VREDNOST PREDLOGA PROGRAMA DELA Z OTROKI PRISELJENCI ZA PODROČJE PREDŠOLSKE VZGOJE

1. Za otroke: zagotovljeno zadovoljevanje potreb otrok po pripadnosti, vključenosti, varnosti... v obdobju vključevanja in nadaljnjem procesu vzgoje in izobraževanja.
2. Za strokovne delavce in strokovne delavke: seznanitev z vsebinskimi sklopi vključevanja otrok priseljencev, predstavitev organizacije dela in dejavnosti za uspešno vključevanje otrok priseljencev, spoznavanje pomena upoštevanja znanja maternega jezika za učenje slovenščine, izmenjava praks in širitev ter poglobitev metodično-didaktičnih znanj, osebna rast, pridobitev funkcionalnega znanja jezika vključenih otrok, večja zaposlitvena možnost ...
3. Za starše: poglobljen uvodni pogovor (vzpostavljanje zaupanja in predstavitev medsebojnih pričakovanj), pridobitev ustreznih informacij o posebnostih slovenskega predšolskega sistema, srečanje z drugimi starši novinci v vrtcu, možnost učenja slovenskega jezika, organizacija različnih oblik dela s starši, s ciljem medsebojnega spoznavanja in povezovanja, srečanja, pogovorne ure za starše ...
4. Za ožje in širše okolje: vzpostavitev/krepitev sodelovanja med vrtcem in okoljem (z nevladnimi organizacijami, ki se ukvarjajo z otroki in družinami priseljencev), vključitev v programe na nivoju lokalne skupnosti, občine in regije. Zagotavljanje informiranosti družin o storitvah/ programih, ki so na voljo v lokalni skupnosti za vključevanje priseljenjskih družin. Medinstitucionalna (vrtec, društva, zavodi) organizacija dogodkov, akcij (npr. sejem, okrogla miza/posvet, izobraževalni dogodki, kulturno- umetniški dogodki ...).

Pojasnitev

V današnjem svetu so mobilnosti pogostejše, stiki z drugimi kulturami pa enostavnejši kot kadarkoli. Vrtci in šole pri tem niso izjeme, saj so v vrtce in šole vključeni otroci, ki govorijo različne jezike in prihajajo iz raznolikih kulturnih okolij. Od vrtcev se pričakuje, da bodo vedno bolj medkulturno orientirani. Vzgojitelji in vzgojiteljice imajo pri spodbujanju medkulturnega sporazumevanja ključno vlogo, saj niso zgolj posredniki znanja, temveč tudi vzorniki, ki prenašajo in sooblikujejo temelje za odgovorno, pravično in medkulturno delovanje posameznikov v družbi. Da bi lahko udeležili načelo medkulturnosti v izobraževanju, morajo vzgojitelji in vzgojiteljice po eni strani dosežati visoko strokovno usposobljenost na posameznem kurikularnem področju, hkrati pa morajo znati ravnati z etničnimi, verskimi, kulturnimi in drugimi razlikami (in jih pri tem upoštevati), s katerimi se srečujejo, kar pomeni, da morajo imeti razvite medkulturne kompetence. Zato mora pouk jezika v svojo poučevalno paradigmo vključevati medkulturnost kot posebno sestavino kulture pouka. Temeljno izhodišče v povezavi s poučevanjem jezika v predšolskem obdobju je skrb za ohranjanje maternega jezika (prvega jezika), tudi če ta ni slovenščina, drugo pa je učenje drugega jezika/tujega jezika /jezika okolja.

Potrebno je razvijati pedagoške kompetence vzgojiteljev in vzgojiteljic na področju medkulturnosti in večjezičnosti, poskrbeti za specialna znanja in veščine, za širjenje in podajanje znanja ter najti rešitve in izzive, ki pred vzgojitelje in vzgojiteljice postavljajo raznolike potrebe sodobnega otroka na jezikovnem področju.

Z načrtnim vključevanjem otrok priseljencev v vrtce in z izvajanjem modelov podpore pri vključevanju otrok priseljencev, želimo pri vključevanju v novo okolje zagotoviti uspešno premagovanje težav, ki izvirajo iz nezadostnega jezikovnega znanja učnega jezika, razlik med kulturo družine in kulturo okolja, razlik v šolskih sistemih in programih izobraževanja med državo izvora in Slovenijo ter nepopolne vključenosti v družbo.

3. PODPORA PRI NAČRTOVANJU IN DELU Z OTROKI PRISELJENCI: VSEBINSKI SKLOPI IN DEJAVNOSTI

VSEBINSKI SKLOPI IN DEJAVNOSTI		
CELOSTNO VKLJUČEVANJE V NOVO OKOLJE	<p style="text-align: center;">PRIPRAVA NA SPREJEM OTROK IN STARŠEV</p> <p>Priprava zaposlenih pred vpisom in vstopom otroka v vrtec</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ zagotovljeno je usposabljanje strokovnih delavcev; ▪ na ravni vrtca je definiran protokol vključevanja otrok v vrtec; ▪ v vrtcu je imenovan strokovni, razvojni tim (v njem je ena vzgojiteljica, svetovalna delavka oz. svetovalni delavec, vodstvo), ki koordinira področje vključevanja otrok priseljencev; ▪ vsak strokovni delavec je seznanjen s svojo vlogo pri vključevanju otrok priseljencev v vrtec; ▪ za celostno vključevanje otrok in družin skrbijo vsi zaposleni v vrtcu (vodstveni, strokovni delavci in tehnični kader). <p>Vpis in sprejem otroka v vrtec</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Vpis (oddaja vloge) lahko izvaja administrativno osebje. 	
	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Sprejem otroka ob podpisu pogodbe naj izvaja svetovalna služba, oziroma vodstveni delavci, ki imajo možnost vplivanja na kasnejše odločitve in organizacijo procesa. 	Vzporedno 1. in 2. sklop
	<p style="text-align: center;">POGOVOR Z OTROKOM IN S STARŠI OB SPREJEMU</p> <p>Seznanitev z značilnostmi otroka in kulturnim kontekstom družine</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ob sprejemu otroka v vrtec se staršem in otrokom predstavi vrtec, organiziranost vrtca. Za starše se lahko pripravi krajši povzetek publikacije vrtca, s telefonskimi številkami služb in informacije o storitvah /programih v lokalni skupnosti, v različnih jezikih. ▪ Staršem se omogoči, da predstavijo pričakovanja in potrebe, ki so v povezavi z zdravjem in razvojem otroka ter značilnosti, načine prehranjevanja in druge kulturne posebnosti družine (Smernice, 2012). V kolikor je mogoče, lahko pri pogovoru sodeluje oziroma pomaga s prevodom prevajalec oziroma oseba, ki zagotovi prevod pogovora, z namenom medsebojnega razumevanja staršev in strokovnih delavcev. 	

Sestanek za starše novincev pred vstopom otroka v vrtec

- Izvede se skupna aktivnost za vse starše in dodatno vzporedno več aktivnosti glede na aktualna vprašanja in potrebe posameznih staršev.

INDIVIDUALNI NAČRT AKTIVNOSTI Z ZAČETKOM UVAJANJA OTROKA V VRTEC

Individualni pogovor s starši pred vstopom otroka v vrtec in priprava individualnega načrta aktivnosti

- Pred vključitvijo otroka v vrtec vzgojiteljica/vzgojitelj opravi individualni pogovor s starši/skrbniki otroka in v sodelovanju z njimi pripravi individualni načrt aktivnosti (INA).
- Priporočljivo je, da je individualni pogovor s starši in priprava INA organiziran za vse otroke v skupini zato, da imajo vsi starši in otroci enake možnosti za izražanje pričakovanj in predstavitev svojih otrok.
- V INA je zapisano, kako bo potekalo uvajanje otroka v vrtec.
- INA se stalno in sistematično spremlja, dopolnjuje glede na napredek in potrebe otroka in evalvira na ravni strokovnih timov ter s starši na govorilnih urah.
- V spremljanje otrokovega razvoja, napredka in izvedbo ter evalvacijo individualnega načrta aktivnosti, se po potrebi lahko vključijo tudi svetovalni in vodstveni delavci.

Uvajanje otroka v skupino

- Uvajanje poteka v skladu z dogovorom med starši in strokovnim delavcem (načrt uvajanja je narejen na individualnem pogovoru s starši kot del INA).
- V kolikor je možno, se vključi v proces uvajanja otroka v vrtec tudi kulturnega mediatorja oz. osebo, ki pozna značilnosti posamezne kulture.

OHRANJANJE IN VKLJUČEVANJE IZVORNEGA JEZIKA IN ZAČETNO UČENJE SLOVENŠČINE

Izražanje otroka v prvem jeziku (J1)

- Otroku priseljencu se omogoči, da se lahko izraža v prvem jeziku/J1 (drugim otrokom lahko predstavi svojo najljubšo pesem, igro, ples v maternem jeziku, od doma lahko prinese slikanice, knjige v njegovem maternem jeziku ipd.). Strokovni delavci poiščejo in

priskrbijo nekaj izvodov literature v otrokovem prvem jeziku in jih umestijo v knjižni kotiček v igralnici, oblikujejo slovar z najosnovnejšimi besedami in izrazi ipd. (povzeto po Smernicah, 2012).

- Strokovni delavci skrbijo za oblikovanje spodbudnega večjezičnega in večkulturnega okolja¹.

Začetno učenje slovenščine kot drugega/tujega jezika (J2/JT) (JEZIKOVNE DEJAVNOSTI)

- Učenje slovenskega jezika poteka v skupini, po načelih razvojno in kulturno primerne prakse ter učenja slovenščine kot drugega jezika.
- Skrb za učenje slovenščine priseljenega otroka je naloga in dolžnost vseh strokovnih delavcev v vrtcu.
- Za spodbujanje otrokovih jezikovnih zmožnosti se strokovni delavci dodatno izobražujejo (Smernice, 2012).

VKLJUČUJOČE, SPODBUDNO VEČKULTURNO OKOLJE V VRTCU IN LOKALNI SKUPNOSTI

Aktivnosti za spodbujanje pozitivne klime v skupini, socialne vključenosti otrok in občutka pripadanja

- V skupini z otroki se izvedejo delavnice za spodbujanje socialne vključenosti otrok in povezanosti v skupini (Program za spodbujanje prijaznosti).

Sodelovanje z lokalno skupnostjo

- Vrtec se lahko poveže z organizacijami v lokalnem okolju, ki otrokom in njihovim staršem ponujajo programe in aktivnosti, s katerimi razvijajo svoja močna področja, širijo socialne mreže in delujejo preventivno na njihovo duševno zdravje (s prostovoljnimi društvi in z nevladnimi organizacijami, večgeneracijskimi centri, z Društvom prijateljev mladine, z Ljudsko univerzo ali sorodno organizacijo, ki omogoča tečaje slovenščine in izobraževanje odraslih, s splošno knjižnico, z društvi priseljencev, z veleposlaništvu držav priseljencev, ki lahko pomagajo pri zbiranju gradiv v maternih jezikih priseljenih družin, z aktivnimi posamezniki z izkušnjo preseljevanja, z učitelji maternih jezikov in kultur otrok priseljencev).
- Vodstvo vrtca in strokovni delavci načrtujejo konkretno sodelovanje (programe neposrednega dela z otroki in starši) med posamezno organizacijo in vrtcem na začetku šolskega leta.

¹ Nekaj konkretnih idej je ponujenih v članku [Kako lahko zagotavljamo večjezično in \[večkulturno\] učno okolje v vrtcu?](http://www.korakzakorakom.si/storage/app/knowledges/bro%C5%A0ura%20ve%C4%8Cjezi%C4%8Cnost%20in%20ve%C4%8Ckulturnost%20v%20vrtcu-1538732033.pdf)

<http://www.korakzakorakom.si/storage/app/knowledges/bro%C5%A0ura%20ve%C4%8Cjezi%C4%8Cnost%20in%20ve%C4%8Ckulturnost%20v%20vrtcu-1538732033.pdf>

- Ob vpisu starše seznanijo s tečaji, ki se za odrasle organizirajo in izvajajo na nivoju lokalne skupnosti, ter jih spodbudijo k obiskovanju.
- Vodstvo vrtca v proces vključevanja povabi tudi delodajalce (pogovor o potrebah staršev in delodajalcev ter možnostjo medsebojnega sodelovanja, obveščanje delodajalcev o prednostih vključitve staršev v organizirane tečaje jezika ter pomembni udeležbi starša na dejavnostih vrtca –roditeljski sestanki, pogovorne ure, prireditve.

Pojasnitev

Predlagani vsebinski sklopi in dejavnosti predstavljajo predviden/možni proces vključevanja otrok priseljencev v vrtce. Predstavljeno zaporedje nikakor ni obvezujoče, saj se v praksi pogosto dogaja, da izvajanje določenega sklopa lahko poteka sočasno z izvajanjem dejavnosti drugega sklopa, kar je povsem življenjska situacija. Ne glede na predstavljene sklope in predlagane dejavnosti velja, da so vrtci pri izvajanju vključevanja otrok priseljencev avtonomni in oblikujejo okoliščinam vrtca svoj specifičen proces. Pri opredelitvi predlaganih sklopov naj še poudarimo, da gre za sklope, ki so uresničljivi po vertikali od vrtca, osnovne in srednje šole.

4. USPOSABLJANJE IN STROKOVNA PODPORA

1. Izvedba usposabljanj pred začetkom izvajanja programa
2. Strokovna podpora med izvajanjem programa
3. Opolnomočenje kolektivov

Pojasnitev

Zagotavljanje stalnega usposabljanja strokovnih delavcev in strokovnih delavk vključuje didaktično in jezikovno znanje, upoštevajoče specifične prilagoditve ter obvladovanje veščin za razvijanje medkulturne vzgoje pri vzgojno-izobraževalnem procesu z vsemi v skupini (Smernice, 2012). Udeležence usposabljanj (člane projektne skupine vrtca) je potrebno pred začetkom testne izvedbe programa kot Dopolnitve predloga senzibilizirati ter konkretno nagovoriti za akcijsko raziskovanje lastne prakse. V času izvajanja (implementiranja) programa kot Dopolnitve predloga imajo udeleženci v procesu (člani projektne skupine vrtca) zagotovljeno strokovno podporo, ki je usmerjena h krepitvi spoznanj lastne prakse z vidika izvajanja vsebinskih sklopov in dejavnosti. Z ozirom na potrebe celotnega vrtca in možnosti zagotavljanja strokovne podpore, se izvedejo usposabljanja za celotne kolektive vrtca.

5. SPODBUJANJE PROFESIONALNE RASTI STROKOVNIH DELAVCEV

Pridobitev in razvijanje:

1. didaktično- metodičnih znanj in veščin začetnega učenja slovenščine;
2. sporazumevalne zmožnosti (govorjenja, poslušanja, predbranja, predpisanja);
3. zmožnosti medkulturnega zavedanja;
4. zmožnosti akcijskega raziskovanja in razvijanja lastne prakse.

Pojasnitev

Vzgojitelji in vzgojiteljice se pri neposrednem delu v skupini, kjer so vključeni otroci priseljenci, srečujejo z različnimi strokovnimi in drugimi izzivi. Začetno učenje slovenščine se v didaktičnem pogledu močno razlikuje od začetnega učenja slovenščine kot prvega jezika v osnovni in srednji šoli. Otroci imajo različne prve jezike (J1) in prihajajo iz kulturnih okolij, ki so različna večinskemu. V predšolskem obdobju imajo otroci različno razvito sporazumevalno zmožnost.–Zato vzgojitelji in vzgojiteljice potrebujejo dodatna didaktično-metodična znanja in veščine začetnega učenja slovenščine. Vzgojitelji in vzgojiteljice, v primerjavi z učitelji in učiteljicami v osnovnih in srednjih šolah, tudi intenzivneje sodelujejo s starši otrok z namenom deljenja opažanj o otrocih- njihovih močnih področjih in morebitnih težavah. Pri sodelovanju s starši je pomembno, da vzgojitelji in vzgojiteljice ustvarijo odnos zaupanja, saj je to ključno pri nadaljnjem sodelovanju s starši. Starši priseljenci večinoma ne govorijo slovenskega jezika, imajo raznolika pričakovanja, navade in tradicije, zato je vzgojiteljem in vzgojiteljicam treba zagotoviti priložnosti za lastno samorefleksijo stališč, soočanje z morebitnimi predsodki in stereotipi, z namenom razvoja medkulturnih kompetenc. Vsak vzgojitelj in vzgojiteljica in pomočnik in pomočnica vzgojitelja/vzgojiteljice ima svoj lasten, specifičen vzgojni pristop, v katerem se odražajo tako osebna kot tudi profesionalna stališča in ravnanja.

Strokovni delavci in strokovne delavke avtonomno razvijajo pristope vključevanja otrok priseljencev, zato se delo v različnih skupinah in vrtcih lahko pomembno razlikuje. Uspešno vključevanje otrok in njihovih družin pa strokovni delavci in strokovne delavke zagotavljajo z akcijskim pristopom, proučevanjem in s tem raziskovanjem ter spreminjanjem svoje lastne prakse.

6. NAČRT TESTNE IZVEDBE IN EVALVACIJE

Načrt testne izvedbe

Program kot Dopolnitve predloga bomo v šolskem letu 2020/2021 testno izvajali in evalvirali v sodelovanju z vrtci, ki sodelujejo v mreži VIZ projekta Izzivi medkulturnega sobivanja, k sodelovanju pa bomo povabili tudi nekatere druge vrtce.

V testno izvedbo programa bo vključenih 8 vrtcev. V vsakem od njih bosta v preizkušanje programa vključena 2 oddelka otrok. V vsakem vrtcu bo oblikovan projektni tim 2 vzgojiteljic/vzgojiteljev, 2 pomočnic/pomočnikov vzgojiteljice/vzgojitelja, svetovalni delavec/svetovalna delavka in predstavnica/predstavniki vodstva. Projektni tim bo načrtoval izvedbo in izvajal program v praksi, udeležil se bo usposabljanj, ki jih bomo izvajali kot obliko strokovne podpore za izvajanje programa v šolskih letih 2019/2020 in 2020/2021 in sodeloval v evalvacijskih aktivnostih.

Evalvacija

S ciljem evalvacije programa kot Dopolnitev predloga bomo izvedli različne evalvacijske aktivnosti. Proces preizkušanja predloga programa bo potekal po načelih kvantitativnega in kvalitativnega pedagoškega raziskovanja.

Proces:

- posnetek stanja z anketnim vprašalnikom za vrtce »Prakse vključevanja otrok priseljencev in njihovih družin v vrtec«,
- samoocena kompetenc strokovnih delavk v vrtcih za inkluzivno poučevanje in krepitev vrednot medkulturnosti,
- akcijsko raziskovanje z zbiranjem dokazov o spremembah,
- študija primera in analiza INA,
- preverjanje sprememb z anketnim vprašalnikom za vrtce »Prakse vključevanja otrok priseljencev in njihovih družin v vrtec«, s katerim smo uvodoma pridobili posnetek stanja,
- ponovna samoocena kompetenc strokovnih delavk v vrtcih za inkluzivno poučevanje in krepitev vrednot medkulturnosti
- vprašalnik za starše ali polstrukturiran intervju.

7. PREDLOG SISTEMSKIH SPREMEMB

1. Za otroka priseljenca je potrebno pripraviti individualni načrt aktivnosti (INA).
2. Zagotoviti je potrebno kakovostno jezikovno vzgojo z ustreznimi didaktičnimi pristopi za razvijanje jezikovne zmožnosti v drugem/tujem jeziku, hkrati pa je potrebno zagotoviti dodatno strokovno pomoč pri učenju slovenščine kot drugega/tujega jezika za otroke, ki to pomoč potrebujejo. Izvajajo naj jo za to usposobljeni zaposleni, ki so: diplomanti dodiplomskega študijskega programa *Predšolska vzgoja*, magistrskega študijskega programa *Zgodnje učenje*, *Zgodnje učenje in poučevanje*, *Predšolska vzgoja*, *Inkluzivna pedagogika*.
3. V primeru, da je v vrtcu večji delež otrok priseljencev, se normativ za svetovalnega delavca ustrezno zniža in s tem poveča dostopnost svetovalnih storitev za otroke in starše. Predlog znižanja normativa se uskladi s pogoji, ki so zagotovljeni za druge ranljive skupine otrok.
4. Zagotoviti je potrebno vključevanje/sodelovanje medkulturnih mediatorjev v podporo otrokom, njihovim staršem in strokovnim delavcem pri vključevanju in delu z otroki priseljenci (v sodelovanju z nevladnimi organizacijami v lokalni skupnosti).
5. Omogočiti vključevanje/sodelovanje prevajalcev pri Uradu vlade za oskrbo in integracijo migrantov, ki bodo na voljo vrtcem, staršem in drugim uporabnikom v procesu vključevanja otrok priseljencev in njihovih družin.

8. VIRI IN LITERATURA

- Baloh, B. (2004). Seznanjanje s slovenščino v italijanskih vrtcih na narodnostno mešanem območju v slovenski Istri. *Annales: anali za istrske in mediteranske študije. Series historia et sociologia*, 14(2), 337–342.
- Baloh, B. (2012). Developing curriculum for intercultural awareness and early language learning in bilingual environment = Razvijanje kurikulumov za medkulturno zavedanje in zgodnje učenje jezika v dvojezičnem okolju. V: V. Trifunović (ur.). *Škola kao činilac razvoja nacionalnog i kulturnog identiteta i proevropskih vrednosti: obrazovanje i vaspitanje - tradicija i savremenost: [zbornik radova sa međunarodnog naučnog skupa održanog 16. aprila 2011. godine na Pedagoškom fakultetu u Jagodini]* = *School as a factor of development of the national and cultural identity and pro-European values : education between tradition and modernity: [conference proceedings of the international conference held on april 16, 2011 at the Faculty of Education in Jagodina*. Posebna izd. Jagodina: Pedagoški fakultet, 2012, str. 299–311. Naučni skupovi, knj. 13, tom 1, no. 13, vol 1.
- Baloh, B. (2019). Kurikularno področje jezik v vrtcih v čezmejnem prostoru v slovenski Istri in na Tržaškem. V: H. Tivadar (ur.). *Obdobja 38: Slovenski javni govor in jezikovno-kulturna (samo)zavest, 1. natis* (str. 449–456). Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- European Commission (2017). *Preparing teacher for diversity: The Role of Initial Teacher education, Final study report prepared by PPMI for DG EAC*. Dostopno s: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/b347bf7d-1db1-11e7-aeb3-01aa75ed71a1>
- Jelen Madruša M. in Majcen I. (ur) (2018). *Predlog programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja 2018*. Ljubljana: ISA institut.
- Kocbek K. (ur) (2018). *Poročilo o evalvaciji Predloga programa dela z otroki priseljenci za področje predšolske vzgoje, osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja*. Ljubljana: ISA Institut.
- MIZŠ (2017). *Vključevanje otrok priseljencev v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*. Ljubljana: MIZŠ.
- Pertot, S. (2011). *Dvojezično otroštvo: navodila za uporabo. L'infanzia bilingue: istruzioni per l'uso*. Trst: Založba tržaškega tiska.
- Pevec Semec, K. (2019). *Večjezičnosti in medkulturnost – izziv za izvajanje čezmejne mobilnosti v regiji*. Maribor: Založba Obzorja.
- Rutar, S. (2014). Večjezično učenje in poučevanje kot načelo inkluzivne prakse. *Sodobna pedagogika*, 1, 22–37.
- Sjarova, H., Tudjman, T. (2018). *Developing teacher's capacity to deal with diversity, SIRIUS*. Dostopno s: <http://www.sirius-migrationeducation.org/wp-content/uploads/2018/12/Policy-brief-Developing-teachers%E2%80%99-capacity-to-deal-with-diversity.pdf>
- Vižintin, M. A. (2017). *Medkulturna vzgoja in izobraževanje. Vključevanje otrok priseljencev*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2012). *Smernice za celostno vključevanje priseljencev (otrok, učencev, dijakov) iz drugih jezikovnih in kulturnih okolij v slovenski vzgojno-izobraževalni sistem*. Dostopno s: http://eportal.mss.edus.si/msswww/programi2019/programi/media/pdf/smernice/cistopis_Smernice_vkljucevanje_otrok_priseljencev.pdf
- Zgonec, P., Režek, M. (2018). Kako lahko zagotavljamo večjezično in [večkulturno] učno okolje v vrtcu? V: *Večjezičnost in večkulturnost v vrtcu*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.